
אמרי שמואל
תרומה
פניני תורה ומוסר מדרש והלכה
על פרשת השבוע
נערך ונילקט מתוך השיעור השבועי
מפי בנו של קדושים האדמו"ר
הרב שמואל שמעון טולידאנו שליט"א
יו"ל ע"י בית המדרש מוסדות התורה והחסד "בית מאיר"
ע"ש כ"ק מרן האדמו"ר הצדיק הגה"ק רבינו מאיר אבוחצירא זיע"א
אשדוד תשפ"ג

©
כל הזכויות שמורות
למכון להוצאת ספרים
שעל ידי מוסדות התורה והחסד

"בית מאיר"

ע"ש כ"ק מרן האדמו"ר הצדיק
הגה"ק רבינו **מאיר אבוחצירא** זיע"א
רחוב העצמאות 39
רובע הסיטי אשדוד
מייל : sisat2@gmail.com
לפרטים: 058-4150707

כל המעוניין להקדיש את החוברת להצלחה, לרפואה או לעלוי נישמת,

ניתן לפנות ל:058-4150707

לקבלת החוברת
במייל או בוואצפ, ניתן לשלוח הודעה
במייל- sisat2@gmail.com | בווצאפ: 058-4150707

ואלה יעמדו
על הברכה

חוברת זו מוקדשת

לברכתו ולהצלחתו של

אופיר שמעון פרץ הי"ו

שהקב"ה ימלא את כל משאלות ליבו
לטובה ולברכה ויזכה לבריאות איתנה
ופרנסה טובה שפע ברכה והצלחה בכל
מעשה ידיו, אמן.

מוקדש לעלוי נישמת

שמעון בר סוליקה ז"ל

ת.נ.צ.ב.ה.

החודש אדר

רבינו האר"י הקדוש כותב שיש זמנים שיש בהם יותר עת רצון משאר ימות השנה, ובהם התפילה מתקבלת יותר מהר בשמים, ועוד אומר רבינו האר"י הקדוש שחודש אדר הוא אחד מן הזמנים הללו.

ואם ניקח את המילה אדר ונחלק אותה לשניים א' - דר, א' הוא כנגד הקב"ה כי האות אלף מורכבת משלוש אותיות יוד למעלה ויוד למטה והאות וו באלכסון, וביחד הגימטרייה היא עשרים ושש שהוא שם הוי"ה, והמילה דר באה לרמוז שבחודש זה הקב"ה דר ומתגורר אתנו וקרוב אלינו מאוד, ולכן זהו זמן בו התפילה מתקבלת יותר משאר ימות השנה.

ידוע שיש זמן המכונה "רעווא דרעווין" ופירושו הוא רצון הרצונות, כביכול העת רצון של העת רצון, ואומר רבינו צמח צדק שהמילה אדר ר"ת מהסוף להתחלה היא ר"ת - ר'עוא ד'רעווין א'שתכח, כלומר רצון הרצונות מצוי.

ומובא בשם רבי חיים ויטאל זי"ע שיש סגולה גדולה לראש חודש אדר, שכל מי שיקרא בו את כל ספר התהלים, כל מה שיבקש יתקבל בשמים.

אדר חודש של שמחה

הגמרא במסכת תענית בדף כט אומרת משניכנס אדר מרבין בשמחה ורבותינו ז"ל דנים האם מה שאמרו משניכנס אדר מרבין בשמחה זה רק באדר ב' או גם באדר א', בירושלמי על מסכת מגילה כתוב שבאותה שנה שהיה הגזירה של המן היתה שנה מעוברת והנס של פורים היה באדר א' וכן דייק רבינו החתם סופר מהפסוק בחודש שנים עשר הוא חודש אדר ולכאורה היה מספיק לכתוב בחודש אדר ולמה כתוב בחודש שנים עשר אלא מיכלל שהיה גם חודש שלושה עשר, כתוב במשנה אין בן אדר א' לאדר ב' אלא קריאת מגילה ומתנות לאביונים משמע שבשאר הדברים אדר א' ואדר ב' שווים ולכן מכאן משמע שמה שאמרו חז"ל משניכנס אדר מרבין בשמחה זה לא רק באדר א' אלא גם באדר ב' ולכאורה אם הנס של פורים היה באדר א' אז למה קבעו חז"ל את פורים באדר שני ?

אלא אמרו חז"ל כדי לסמוך גאולה לגאולה כדי לסמוך גאולה מצרים בפסח לגאולה מהמן בפורים ולכן קבעו את פורים באדר ב'.

הגמרא אומרת (ביצה טו ב) הרוצה שיתקיימו נכסיו יטע בהם באדר, כלומר אדם שרוצה עצה טובה שתהיה לו ברכה והצלחה בפרנסה יתחיל את המסחר שלו בחודש אדר, כי בחודש אדר מרבין בשמחה ומה שעושים מתוך שמחה יש בו ברכה מיוחדת.

רבינו הבעל שם טוב הקדוש אומר - "דעו לכם שמה שלא פעלתי בדמעות ובכוונות ובייחודים, פעלתי בכח שמחה פשוטה".

הדבר הכי חשוב לאדם בעולם הזה הוא להיות מאושר ושתהיה לו שמחה בלב, ואם אדם עצוב ויש לו מרה שחורה שום דבר לא שווה לו, ואדם שמח כשלא חסר לו דבר, ואדם עצוב כשמרגיש חוסר.

למה תינוק תמיד שמח

אם האדם יתבונן יראה שככל שהאדם גדל כך הוא פחות שמח, תינוקות תמיד מחייכים אבל אדם מבוגר לא תמיד מחייך, והסיבה לכך כי תינוק יש לו כל מה שהוא צריך ולא חסר לו שום דבר ואין לו דאגות, אבל אדם מבוגר מכיוון שיש זמנים שמרגיש שחסר לו ויש לו דאגות נכנסת בו עצבות.

רבותינו זיכרונם לברכה אמרו "מצווה גדולה להיות בשמחה תמיד", ולכאורה איך אפשר תמיד להיות בשמחה הרי יש זמנים שאדם מרגיש חוסר ויש לו עצבות ודאגות?

השמחה תלויה באדם עצמו

התשובה לכך אומר רבי נחמן מברסלב שהשמחה של האדם לא תלויה במצב הקיים אם יש לו או אין לו, אם יש לו קצת או יש לו הרבה, אלא ההשמחה תלויה במחשבה של האדם איך להסתכל על כל דבר, ואם האדם ישתדל תמיד להסתכל על הדברים הטובים שיש לו ולא להסתכל על מה שחסר לו הוא יהיה אדם שמח.

ויכולים להיות שני אנשים שראו את אותו הדבר, וכששואלים כל אחד

בנפרד - מה ראית? כל אחד מספר משהו אחר, כי כל אחד המחשבה שלו הייתה שונה ולפי המחשבה של האדם כך הוא רואה, למשל נגר שמסתכל על ארון הוא מסתכל לפי מחשבה של נגר, אם בנו אותו טוב ואם עשו הכל מדויק, אבל אדם אחר שמסתכל על ארון הוא אומר - ארון מאוד יפה, וזהו.

ואומר רבי נחמן, שאם למשל חסרה לאדם פרנסה אבל מצד שני הוא בריא ושלם ויש לו אישה וילדים, היצר הרע אומר לו - תסתכל על החיסרון שיש שלך על מה שאין לך פרנסה וכך נכנסת בו עצבות, וכדי לצאת מהעצבות ולהיות בשמחה עליו לחשוב במחשבתו, שהרי אם היה חולה היה מסכים לתת כל הממון שיש לו כדי להבריא ממחלתו, א"כ העובדה שהוא בריא היא סיבה לשמוח שמחה גדולה למרות שאין לו פרנסה.

במה אדם בוחר להסתכל

וכמו שאומר רבינו החפץ חיים, ששמחת החיים של האדם בעולם הזה מורכבת משני חלקים, עשירית היא הדברים שקורים לו בחיים, וכל השאר זו הבחירה שלו איך להתייחס אליהם, והאדם בוחר אם להסתכל על הדברים הטובים שיש לו ויהיה שמח, או להסתכל על הרע ולהיות בעצבות.

וכמו שמסופר על האחים הקדושים רבי אלימלך מליז'ענסק ורבי זושא מאניפולי, שפעם העלילו עליהם הגויים עלילת שווא והכניסו אותם לבית הסוהר, וראה רבי אלימלך את אחיו רבי זושא שהוא בעצבות, ושאל אותו - אחי, למה אתה עצוב? אמר לו רבי זושא - הגויים הכניסו לחדר שלנו בבית הסוהר דלי של שירותים ועכשיו אי אפשר ללמוד תורה, כי במקום שיש דבר מטונף אסור ללמוד בו תורה, אמר לו רבי אלימלך - בוא ונרקוד כי כעת אנו מקיימים מצווה שלא ללמוד תורה במקום שיש בו דבר מטונף, והתחילו לרקוד ולשיר עד שניכנס שר בית הסוהר ושאל - למה אתם רוקדים ושמחים? אמרו לו - בגלל שיש כאן את הדלי של השירותים, מיד הוציא שר בית הסוהר את הדלי בחוץ והמשיכו לרקוד, ושאל - למה אתם רוקדים

עכשיו? א"ל - בגלל שהוצאת את הדלי בחוץ.

בשמחה אותיות מהשבה

ולכן אמרו חז"ל (תענית כט א) משנכנס אדר מרבין בשמחה, ואומרים רבותינו ז"ל שהמילה בשמחה אותיות מחשבה, שלזכות בשמחה תלוי במחשבה של האדם, על מה הוא בוחר להסתכל על הטוב או על הרע.

על ידי אמונה זוכים לשמחה

ויהודי זוכה לשמחה אמיתית, על ידי שמתבונן בניסים שהקב"ה עשה עם עם ישראל בחודש אדר בזמן מרדכי ואסתר, ששם ראינו כמה הקב"ה שומר על עם ישראל מכל פגע, כי כל עצב בעולם הזה הוא רק מחסרון באמונה בבורא עולם, כי אם יהודי מאמין בלב שלם שהכל משמים, ואת הברכה שמגיעה לו מן השמים הוא יקבל ממילא לא יהיה בעצב כלל, ובפורים ראינו שהקב"ה משגיח על עם ישראל ועל כל יהודי ויהודי בהשגחה פרטית, ועל ידי שנזכור זאת נזכה לשמחה.

הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים

הרב הבן איש חי אומר, כתוב בגמרא (ברכות לג ב) "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים", ואם לאדם יש אמונה חזקה שכל מה שקורה לו הוא מבורא עולם הוא יהיה שמח, ואומר הבן איש חי משנכנס אדר מרבין בשמחה, בשמחה ר"ת הכל בידי שמים חוץ מיראת-שמים, ועל ידי שיאמין שהכל בידי שמים ולא בידי בשר ודם מיד זוכה לשמחה.

ואומר רבינו החפץ חיים שעל ידי שיהודי מחזק את לבו בביטחון בבורא עולם הוא יהיה שמח, וכמו שדוד המלך אומר בתהילים (לג כא) "כי בו ישמח ליבנו כי בשם קודשו בטחנו", אם אתה בוטח בה' תזכה שהלב שלך יהיה בשמחה.

העצבות מרחיקה מהשם יתברך

רבי נחמן מברסלב כותב הסיבה שבני אדם רחוקים מהשם יתברך היא משום שרוב זמנם הם בעצבות, וכל זמן שיהודי בעצבות הוא לא יצליח

להתקרב להשם יתברך.

ורבינו האר"י הקדוש העיד על עצמו שכל מה שזכה להשגות גדולות ולרוח הקודש, הכל הוא בזכות שהיה שמח שמחה גדולה בשעה שהיה מקיים מצוות.

לקרוא ק"ש שעל המיטה מתוך שמחה

מסופר שפעם בא יהודי לצדיק הסטייפלר, ואמר לו - רבי, הבן שלי הקטן חולם בלילה חלומות רעים, מה ניתן לעשות, א"ל - האם האימא קוראת עם הילד קריאת שמע שעל המיטה? א"ל - כן, א"ל - והיא קוראת אתו מתוך שמחה? א"ל - לא יודע, א"ל הצדיק - תגיד לאימא שתקרא קריאת שמע מתוך שמחה, שאין לך שמחה יותר גדולה מאשר כשיהודי מקבל על עצמו עול מלכות שמים, הלך אותו יהודי ואמר לאשתו שתהיה זהירה לקרוא ק"ש עם הילד מתוך שמחה, וכך עשתה ויותר לא חלם חלומות רעים, הרבה עושים מצוות אבל לא הרבה עושים מצוות מתוך שמחה, וכשיהודי שמח בשעת עשיית המצווה סימן שהוא עושה את המצווה מכל הלב, ומצווה כזו עולה עד כיסא הכבוד.

לא יקנא ברשעים שיש להם הצלחה

ואומר המדרש, שגם בזמן שהאדם רואה שהרשעים יש להם הצלחה גדולה, והוא שהולך בדרך ה' יש לו קשיים גדולים, ישמח ויחשוב במחשבתו אם לעוברי רצונו כך לעושי רצונו על אחת כמה וכמה, משל למה הדבר דומה למלך שהזמין אורחים, וכשהגיעו לחצר המלך ראו שהכלבים אוכלים אווזים ותרנגולים, שמחו האורחים ואמרו אם הכלבים אוכלים כך אנו שמוזמנים לאכול עם המלך בוודאי שנאכל כמו שצריך.

וכתוב בזוהר הקדוש, שכשיהודי חושב על קדושה הוא זוכה לשמחה, ואם חלילה חושב על דבר של טומאה מיד נכנסת בו עצבות.

איך זוכים לשמחה בלב

הבן איש חי אומר, שהקב"ה ברא את העולם בצורה כזאת שיהודי שעובר עבירה יש לו צער בלב, ואפילו היהודי

הרחוק ביותר מתורה ומצוות, בשעה שעושה מעשה שהוא נגד רצונו של בורא עולם יש לו צער בלב.

הגמרא מספרת (ברכות נה א) על התנא הקדוש רבי יהודה ברבי אלעאי שהפנים שלו היו מלאות אור וזוהרות, ופגש אותו גוי אחד ושאל את רבי יהודה - במה אתה עוסק שאתה כ"כ שמח? או שאתה מלווה בריבית או שאתה מגדל חזירים, שהחזירים לא צריך לטרוח כדי לגדלם אלא הם גדלים לבד, ובוודאי השמחה שלך נובעת מכך שאין לך דאגות פרנסה, ענה לו רבי יהודה - התורה הקדושה אוסרת על יהודי את שני הדברים הללו, אסור להלוות בריבית ואסור לגדל חזירים.

והבן איש חי שואל, הרי הגוי שאל את רבי יהודה שאלה ורבי יהודה עונה בדבר אחר לגמרי, הגוי אמר לרבי יהודה אתה מלווה בריבית או מגדל חזירים, רבי יהודה היה צריך לענות לו אני לא מגדל חזירים ולא מלווה בריבית, למה רבי יהודה אומר לו התורה אסרה לגדל חזירים ולהלוות בריבית, מה אכפת לגוי אם התורה אסרה או לא?

אלא אומר הבן איש חי, שרבי יהודה ברבי אלעאי בא ללמד אותנו שאם אדם יעשה דבר שהתורה אסרה אותו, לא יכול להיות שתהיה לאותו אדם שמחה בלב, כי הקב"ה ברא את העולם בצורה כזאת שמה שאסור מן התורה אפילו אם אדם ישיג אותו תהיה לו עצבות בלב, כי שמחה בלב היא מתנה מבורא עולם בלבד שאדם לא יכול להשיג בכל הכסף שבעולם, ולכן אמר לו רבי יהודה לגוי - אתה אומר שמה שהפנים שלי זורחות הוא סימן שאני מלווה בריבית או מגדל חזירים? אבל הרי התורה אסרה להלוות בריבית, ודבר שאסרה התורה לא יכול לשמח יהודי, ואם אתה רואה שאני שמח בוודאי שהסיבה היא רק בגלל שאני לומד תורה ומקיים מצוות, וכמו שנאמר בפסוק (תהלים יט ט) "פקודי השם ישרים משמחי לב".

שני דברים שעל ידם זוכים לשמחה

כל אדם רוצה לזכות להיות בשמחה ולא בעצבות, ורבינו הבן איש חי אומר שניתן לזכות לכך על ידי שני דברים, הדבר הראשון הוא שליבו

יהיה ישר ולא ישקר וירמה, וכך אומר דוד המלך (תהלים צז יא) "אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה", ומה שמיישר את הלב הוא רק לימוד התורה כמו שאומר דוד המלך (תהלים יט ט) "פיקודי ה' ישרים משמחי לב".

והדבר השני הוא שכל הזמן יהיה משתוקק להתקרב לקב"ה, וכמו שאומר דוד המלך (תהלים קה ג) "ישמח לב מבקשי ה", אם אתה מבקש ה' אתה זוכה לשמחה.

פרשת תרומה תשפ"ג

בפרשתנו הקב"ה מצווה את משה רבינו על בניית המשכן, כמו שכתוב (כה ח) "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם".

חומש שמות מתחלק לשלושה חלקים, החלק הראשון הוא גלות מצרים ויציאת בני ישראל מארץ מצרים, החלק השני הוא מעמד הר סיני ודיני המשפטים, והחלק השלישי הוא בניית המשכן, ומפרשת תרומה עד סוף חומש שמות התורה מדברת על בניית המשכן.

המשכן - מקום השראת השכינה

המדרש אומר שכשמשה רבינו עלה לשמים להוריד את התורה, ראה בשמים את המשכן ואת כל כליו, וא"ל הקב"ה למשה - כזה אני רוצה שתעשה בארץ, ואני ארד ואשרה שכינתי בארץ.

ע"י קריאת מעשה המשכן כאילו בנינו את המשכן

בפרשת השבוע הקב"ה מצווה את משה רבנו על בניית המשכן, והתורה מאריכה מאוד לספר לנו על כל הכלים של המשכן באריכות גדולה, מה גודל המשכן ומה גודל היריעות של המשכן, ושואל המדרש שלכאורה למה התורה מאריכה כל כך לספר לנו את כל הדברים האלו, הרי היום אין לנו בית מקדש ואין לנו מזבח ולא שולחן ולא מנורה?

ואומר המדרש שאת השאלה הזאת שאל יחזקאל הנביא את הקב"ה, וענה לו הקב"ה ליחזקאל הנביא - מתנה גדולה פרשה זו בשבילכם, לומר לך שכל זמן שבית המקדש עדיין חרב, על ידי שיקראו בתורה על המשכן

ועל כליו מעלה אני עליכם כאילו בניתם את בית המקדש.

וצריכים אנו להבין מדוע ציווה הקב"ה את בני ישראל שיבנו את המשכן? הרי הקב"ה מלוא כל הארץ כבודו כמ"ש (ירמיה כג כד) "הלא את השמים ואת הארץ אני מלא", וכן כתוב בזוהר הקדוש (תיקוני זוהר תקונא שבעין קכב ב) "לית אתר פנוי מיניה" שאין מקום בעולם שפנוי מהקב"ה, וכ"כ הרד"ק (מלכים א ח כז)- "כי אתה מקום העולם, ואין העולם מקומך", ואם כן הקב"ה נמצא בכל מקום ולמה ציווה לבנות לו משכן?

ועוד, הרי אחד מיסודות האמונה בבורא עולם הוא להאמין שהקב"ה שלם בשיא השלימות, ועל ידי קיום התורה והמצוות אין אנו מוסיפים שום דבר בשלימותו של הקב"ה כי הקב"ה שלם עוד קודם שברא את העולם, וכל המצוות שבתורה הם לתועלת האדם ולא עבור הקב"ה.

ואם כן צריכים אנו להבין מהי המטרה שעבורה ציווה הקב"ה שיבנו את המשכן ואת המקדש, ומה התועלת שיש לעם ישראל בבניית המשכן?

ההנהגה של עם ישראל היא מעל הטבע

אלא אומר רבינו הנפש החיים (הובא בספר בים דרך שמות א עמ' ריב) שבמעמד הר סיני כשבא הקב"ה לתת לעם ישראל את התורה, עשה הקב"ה לעם ישראל ניסים גדולים מאוד מעל הטבע, שהיה קולו של הקב"ה הולך מתחילת העולם ועד סופו וכל העם רואים את הקולות, שכל דיבור שיצא מפי הקב"ה בעשרת הדיברות היה הדיבור נכתב, ובזמן מעמד הר סיני הקב"ה פתח שבעה רקיעים, כמ"ש (דברים ד לה) "אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלוקים אין עוד", והכל עשה הקב"ה כדי ללמד אותנו שעם ישראל הוא שונה מכל הגויים, והקב"ה מתנהג עם בני ישראל מעל הטבע שיהודי על ידי תפילה וצדקה ומעשים טובים יכול לשנות את הטבע, וכדי שנזכור שהקב"ה מתנהג עם בני ישראל שלא כמו כל הגויים ציווה עלינו לבנות את המשכן ובמשכן הכל שם היה הפוך מהטבע, וכל הזמן היו שם ניסים מעל הטבע שהייתה יורדת אש מן

השמים ושורפת את הקרבנות, ולחם הפנים היה נשאר חם וטרי במשך כל השבוע, והיו הקרשים של המשכן מוציאים פירות כמ"ש (תהלים צב יד) "שתולים בבית ה' בחצרות אלוקינו יפריחו", ואע"פ שהמזבח הפנימי היה מצופה בשכבת זהב דקה בעובי דינר וכל הזמן הייתה אש הקטורת דולקת על גביו, לא היה הזהב נמס מהחום.

והכל כדי להשריש בנו שיהודי בכח של תפילה ולימוד תורה ובכח של צדקה ה' מתנהג איתו מעל הטבע, וגם אם נגזר עליו מוות בכח הצדקה להצילו ממוות, וכן בכח לימוד תורה להציל מן המוות שהתורה "מגנא ומצלא", מגינה מן המוות ומן היצר הרע, כמו שכותב המדרש (תנחומא דברים עקב ח) על הפסוק (דברים י א) 'בעת ההיא אמר ה' אלי פסל לך שני לוחות אבנים כראשונים'. זה שאמר הכתוב: (ירמיה ב כ) 'כי מעולם שברתי עולך ניתקתי מוסרותייך ותאמרי לא אעבור'. איזהו עול. עולו של מלאך המוות, שנאמר (שמות לב טז) 'והלוחות מעשה אלוקים המה והמכתב מכתב אלוקים הוא חרות על הלוחות', חירות ממלאך המוות.

ורבי נחמיה אומר, חירות מן הגליות. ורב אמר, חירות מן הייסורין, שהיו כמלאכי השרת, שנאמר (תהלים פב ו) 'אני אמרתי אלוקים אתם ובני עליון כולכם'", וגם אם ח"ו הרופא אומר אין לך סיכוי שיהיו לך ילדים אין לך סיכוי שתהיה לך רפואה, תמיד בכל מצב תורה תשובה תפילה וצדקה יכולים להפוך הכל.

עושה שלום במרומיו

כתוב בספר איוב (כה ב) "המשל ופחד עמו עושה שלום במרומיו", והפירוש עושה שלום במרומיו הוא כי המלאכים והאופנים וחיות הקודש עשויים מאש ובשמים ברקיע יש מים, והטבע בעולם שהמים מכבים את האש ואיך המלאכים הם של אש והם נמצאים בתוך מים? אלא הקב"ה אומר דע לך שהקב"ה הוא עושה שלום במרומיו, עושה שלום לאש עם המים ושם אין מושג של טבע.

השגחה פרטית

ועוד טעם אומר היפה תואר (על

המדרש שמו"ר לג ד) מפני מה ציווה הקב"ה את משה על בניית המשכן, כי היינו יכולים לחשוב כמו שחושבים כל הגויים שהקב"ה מקומו בשמים, ואין לו עסק בעולם הזה ולא מצוי כלל בעולם הזה ולא משגיח על העולם הזה, ורק במעמד הר סיני ירד כדי לתת את התורה ועלה בחזרה למקומו בעולמות העליונים, ולכן בא הקב"ה וציווה על בניית המשכן כדי להראות לנו שהוא נמצא תדיר גם בעולם הזה, והקב"ה מצוי ומשגיח על כל דבר ודבר וכמ"ש בזוהר 'לית אתר פנוי מיניה'.

משכן העדות

ועוד אומר המדרש (שמו"ר נא ד) שאחרי שבני ישראל חטאו בחטא העגל ביקש הקב"ה לאבד את עם ישראל מן העולם, עד שעמד משה רבינו והתפלל והתחנן לקב"ה שימחל לעם ישראל על חטא העגל, ובסופו של דבר הקב"ה סלח לעם ישראל כמו שנאמר (במדבר יד כ) סלחתי כדבריך, ואמר משה רבינו לקב"ה תן סימן שידעו כולם שמחלת לעם ישראל, מיד אמר הקב"ה למשה ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, בנו לי בית שאני ארד ואשרה שכינתי בתוכו והוא יהיה הסימן לכל אומות העולם שמחלתי לעם ישראל על חטא העגל, ולכן נקרא המשכן "משכן העדות" שעדות היא לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל.

המשכן – תשובת המשקל

הרמב"ם כותב בהלכות תשובה (ב א), "אי זו היא תשובה גמורה. זה שבא לידו דבר שעבר בו ואפשר בידו לעשותו ופרש ולא עשה מפני התשובה. לא מיראה ולא מכישלון כח".

בעל תשובה הוא מי שעושה בדיוק להיפך מן העבירה, אדם רץ לדבר עבירה ירוץ לדבר מצוה, אדם עשה עבירה בהתלהבות יעשה מצוה בהתלהבות, אדם עשה עבירה בשמחה יעשה מצוה בשמחה, אדם נתן כסף לדבר עבירה ייתן כסף לדבר מצוה, ולכן המשכן בא לכפר על חטא העגל שאמר הקב"ה הם נתנו זהב לעבודה זרה לכן עכשיו יתנו זהב לקדושה, לבניית המשכן שהוא

מקום של השראת השכינה.

רצוני לדור עימכם

המדרש אומר (תנחומא נשא ט"ז) שקודם מתן תורה עיקר דירתו של הקב"ה היה בעולמות העליונים, ואחרי מתן תורה ביקש הקב"ה להשרות שכינתו בעולם הזה, ולכן ביקש הקב"ה ממשה רבינו תייחדו לי בית כדי שאני ארד מן השמים ואשרה שכינתי עליכם.

הדבר הכי יקר שיש בעולם הוא התורה הקדושה, כמו שאמר שלמה המלך (משלי ג טו) "יקרה היא מפנינים וכל חפציך לא ישוו בה", המעלה שיש לעם ישראל יותר מכל הגויים היא רק בזכות התורה הקדושה, וכל החביבות שהקב"ה מחבב את עם ישראל שקרא אותם בנים לה' היא רק בזכות שקיבלו את התורה הקדושה, והסיבה שהקב"ה ציווה שיבנו את המשכן היא כדי שהקב"ה יהיה קרוב לתורה שנמצאת אצל עם ישראל.

אומר המדרש (שמו"ר לג א) משל למה הדבר דומה למלך, שהייתה לו בת יחידה ובא אחד מן המלכים והתחתן איתה, וכשהסתיימה החתונה בא החתן לקחת את אשתו בת המלך למדינתו, אמר לו המלך - לומר לך אל תיקח אותה אני לא יכול כי היא אשתך, אבל מצד שני לפרוש ממנה אני גם לא יכול כי היא הבת היחידה שלי, לכן אני מבקש שכל מקום שאתם הולכים לגור תייחדו לי שם חדר כדי שאני אוכל להיות קרוב לבת שלי, והנמשל הוא שאחרי שעם ישראל קיבלו את התורה אמר להם הקב"ה - בקשה אחת יש לי תייחדו לי בית כדי שאני אוכל להשרות שכינתי בתוכו, וכך אני אהיה קרוב לתורה הקדושה.

וכל הקדושה שהייתה במשכן היה בזכות התורה הקדושה, ולכן הדבר הראשון שהקב"ה ציווה בבניית המשכן הוא (כה י) "ועשו ארון עצי שיטים", אומרת הגמרא (ברכות נא א) מנהג העולם אדם קודם בונה בית ורק אחר כך בונה את הכלים שבבית, וכאן רואים בדיוק הפוך קודם בנו את הכלים ואחר כך את הבית, אלא כשהכלים יותר חשובים מהבית בונים קודם את הכלים ורק אחר כך

את הבית, והדבר הכי חשוב במשכן היה ארון הברית ובארון הברית היו לוחות הברית וספר תורה, רואים אנו שכל הקדושה במשכן הייתה בזכות ארון הברית ששם היה ספר התורה.

בתוכו לא נאמר אלא בתוכם

אומרת התורה (כה ח) "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" וכתוב בחז"ל (הובא בנפש החיים שער א' פ"ד בהגה בשם חז"ל) בתוכו לא נאמר אלא בתוכם, אומר הרב חיים מולאוזין (שם), ללמדך, שכל אדם חייב לבנות את המשכן בליבו, והקב"ה שוכן בתוכם. וכשנשאל היכן משכן הקב"ה, ענה, בכל מקום שמכניסים אותו. וזהו פירוש הפסוק "ועשו לי מקדש", אם פנימיותו של האדם היא יראת שמים, מתקיים בו "ושכנתי בתוכם", בתוכם ממש. והשל"ה הקדוש (מסכת תענית פרק נר מצוה אות כח) אומר, "בתוכו" היה לו לומר, אלא אמר "ושכנתי בתוכם", כי כל אדם מחויב לעשות מקדש, כל אדם מחויב שביתו יהיה בית מקדש בזעיר אנפין.

הקב"ה מבקש רק לפי כוחו של האדם

והמדרש (שמו"ר לד א) אומר שבשעה שאמר הקב"ה למשה רבנו "ועשו לי מקדש" נזדעזע משה רבנו, ואמר איך יכול אדם בשר ודם לעשות בית לקב"ה, והלא כתוב (ירמיה כג כד) "הלא את השמים ואת הארץ אני מלא", וכן כתוב (ישעיה ו ג) "מלא כל הארץ כבודו", אמר לו הקב"ה למשה רבנו לא לפי כוחי אני מבקש אלא לפי כוחכם, אומר החפץ חיים מדברי חז"ל אלו אנו למדים שאין הקב"ה בא בטרוניה ובתביעה עם בריותיו, וכל אחד מחויב לעשות רק מה שיש בכוחו ולפי דרגתו, כמו שאמר שלמה המלך (קהלת ט י) "כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך עשה" לפי כחך ולא יותר, אנו צריכים לעשות רק את המוטל עלינו רק לפתוח את הפתח והשאר משמים, כמו שנאמר (שיר השירים רבה ה ג) "פיתחו לי פתח כחודו של מחט ואני אפתח לכם פתח כפתחו של אולם".

וייקחו לי – לשמי

ואומרת לנו התורה (כה ב) "וייקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו ליבו תיקחו את תרומתי", ואומר רש"י וייקחו לי - לשמי, קחו רק ממי שנותן לשם שמים, אבל מי שלא נותן לשם שמים אל תיקחו ממנו את התרומה.

לתת – מכל הלב

הטבע בעולם שכשרוצים לשכנע אנשים לתרום ממנים אדם שיודע לדבר טוב ויש לו כח שכנוע, ולכאורה למה אמר הקב"ה למשה רבינו לצוות את בני ישראל שיתרמו למשכן, הרי משה היה מגמגם?

אלא אומר רבינו החפץ חיים, שרצה הקב"ה שרק מי שנותן מכל הלב ייקחו ממנו, ולכן אם היה אהרון מדבר היה יכול לשכנע גם את מי שלא רצה לתרום מהלב, אבל משה שהיה מגמגם רק מי שרצה לתת מכל הלב לשם שמים היה נותן.

ואומר המדרש, שמכיוון שרצה הקב"ה לבנות את המשכן רק מתרומת מי שנותן מכל הלב, לכן אמר הקב"ה שיכולים לתרום חמש עשרה סוגים של תרומות, זהב או כסף או נחושת וכו' כי אם היו כולם צריכים לתרום רק זהב אולי לא היו נותנים לשם שמים, כי אולי אחד רצה לתת רק נחושת אבל למשכן מקבלים רק זהב ולא הייתה לו ברירה אלא לתת זהב, ולכן אמר הקב"ה שיתנו מכל הסוגים והעיקר שיתנו מכל הלב לשם שמים.

מתוך שלא לשמה בא לשמה

הגמרא אומרת (נזיר כג ב) "אמר רב יהודה אמר רב, לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אפי' שלא לשמן, שמתוך שלא לשמן בא לשמן, שבשכר מ"ב קרבנות שהקריב בלק הרשע, זכה ויצאה ממנו רות", הגמ' אומרת שאדם יקיים מצוות אפילו שיודע שיש לו מחשבה אחרת ולא עושה כל כך לשם שמים, כי מתוך שיטעם את המתיקות שיש בתורה ובמצוות בסוף הוא יקיים את המצוות לשם שמים.

רבי יוסי בן פזי

מסופר בזוהר הקדוש (בראשית פט א) "כשבא משם רבי אבא, היה מכריז: מי רוצה עושר ומי רוצה אורך חיים בעולם הבא, יבוא וישתדל בתורה. היו מתכנסים אליו כל העולם. היה רווק אחד בשכונתו. יום אחד בא אליו. אמר לו: רבי, אני רוצה לעסוק בתורה כדי שיהיה לי עושר. אמר לו: הנה ודאי. אמר לו: מה שמך? אמר לו: יוסי. אמר לתלמידיו שיקראו לו רבי יוסי בעל העושר והכבוד. ישב והתעסק בתורה. לימים היה עומד לפניו. אמר לו: רבי, איפה העושר? אמר: נשמע מזה שלא עשה לשם שמים. נכנס לחדרו, שמע קול אחד שהיה אומר: אל תעניש אותו [שוב אליו], שיהיה איש גדול. שב אליו. אמר לו: שב, בני, שב, ואני נותן לך עושר. בינתיים בא איש אחד וכלי של פז בידו. הוציא אותו ונפל אור בבית. אמר לו: רבי, אני רוצה לזכות בתורה ואני לא זכיתי, ורוצה מי שישתדל בתורה בשבילי, שהרי יש לי עושר רב שהשאיר לי אבי, שכאשר ישב על שלחנו היה מסדר עליו שלשה עשר כוסות מאלו, ואני רוצה לזכות בתורה ואני נותן עושר. אמר לאותו הרווק: תשתדל בתורה, וזה נותן לך עושר. נתן לו אותו הכוס של הפז. קרא עליו רבי אבא: (איוב כח יז) 'לא יערכנה זהב וזכוכית ותמורתה כלי פז'. ישב ולמד בתורה, והאדם ההוא היה נותן לו עושר. לימים נכנסה חמדת התורה למעיו. יום אחד היה יושב והיה בוכה. מצא אותו רבו שהיה בוכה. אמר לו: על מה אתה בוכה? אמר לו: ומה אני מניח את חיי העולם הבא בשביל זה? איני רוצה אלא לזכות אצלי. אמר: עכשיו מזה נשמע שהנה עשה לשם שמים. קרא לאותו האיש, אמר לו: טל את עושרך ותן אותו ליתומים ועניים, ואני נותן לך חלק יתר בתורה בכל מה שאני לומד. החזיר לו רבי יוסי אותו הכוס של פז, ועד היום לא סר שמו, ומבניו בן פזי, והינו רבי יוסי בן פזי, וזכה לכמה תורה הוא ובניו [משום שלמד תורה]. שאין לך שכר טוב בעולם כמי שלומד תורה ומקיים אותה".

מאוד קשה לקיים מצוה לשם שמים בשלימות

וקשה מאוד לקיים מצוה בשלימות לשם שמים, הרי הגמרא תלמוד בבלי (כתובות סו ב) מספרת על נקדימון בן גוריון שהיה עשיר גדול וזכה להעמיד את השמש, והיה נותן הרבה מאוד צדקה ובסוף הבת שלו הייתה מלקטת שעורים מרעב מבין גללי בהמה, ואמרו שנהיה לו ככה אחרי כל המצוות שעשה משום שכל מה שעשה לכבודו עשה, ולכן לא עמדה לו זכות הצדקה.

עדות רבינו החפץ חיים

ורבינו החפץ חיים שהיה מגדולי הדור לפני כמאה שנה, כותב שבכל חייו אולי הצליח לקיים שנים או שלוש מצוות לשם שמים, דע לך שבכל מעשה נכנס לאדם הרבה מאוד מחשבות, והכל עושה היצר הרע שגם כשיהודי בא לקיים מצוה הוא מכניס בו מחשבה של גאווה או כל מיני מחשבות לא טובות.

וא"כ עולה השאלה מפני מה כאן בבניית המשכן, אמר הקב"ה למשה רבינו - קח רק מתורם שנותן לשם שמים?

היסודות חייבים להיות לשם שמים

אלא אומר ר' חיים שמואלביץ בשיחותיו (מאמר מט) שבכל התחלה של דבר הוא חייב להיות לגמרי לשם שמים, ואם לא הרי שלא יהיה לדבר קיום ולא יהיה בו ברכה, כי התחלה של דבר היא היסודות והיסודות חייבים להיות חזקים, ולכן בכל דבר אמרו חז"ל מתוך שלא לשמה יבוא לשמה, אבל כשמתחילים דבר חדש מוכרח שההתחלה והיסודות יהיו לשם שמים, ולכן אם אדם רוצה שתהיה לו ברכה באיזה דבר יהיה זהיר שלכל הפחות ההתחלה תהיה לשם שמים, כשיהודי עומד להתחתן צריך שהכוונה שלו תהיה לשם שמים כדי להקים בית יהודי, כשיהודי בא להיכנס לבית חדש צריך שהכוונה שלו שתהיה לשם שמים כדי שיוכל לקיים בו מצוות ושיעורי תורה והכנסת אורחים, כשיהודי מתחיל עסק חדש ידאג שכל מחשבתו וכוונתו תהיה לשם שמים כדי

לעשות מסחר ביושר ולקדש שמו של בורא עולם, ושהמחשבה שלו תהיה אני פותח עסק כדי שאני אוכל לתת צדקה ולהחזיק לימוד תורה, וכשהמחשבה של האדם בהתחלה היא לשם שמים הברכה תחול עליו, אבל אם כבר בהתחלה אדם לא חושב על בורא עולם אלא רק על תאוות ועל גשמיות אין לדבר קיום ובסוף הכל מתפרק, ולכן ציווה הקב"ה את משה רבינו שבהתחלה כשבאים לבנות את היסודות של המשכן, תיקחו תרומות רק ממי שנותן לשם שמים, כי אם ההתחלה לא תהיה לשם שמים השכינה לא תשרה שם.

עצי שיטים עומדים – שעומדים לעולם

התורה אומרת (כו טו) "ועשית את הקרשים למשכן עצי שטים עומדים", ואומר המדרש (תנחומא תרומה ט) "ומהיכן היו הקרשים? יעקב אבינו נטע אותם בשעה שירד למצרים. אמר לבניו: בני, עתידים אתם להיגאל מכאן, והקדוש ברוך הוא עתיד לומר לכם משאתם נגאלין שתעשו לו את המשכן, אלא עמדו ונטעו ארזים מעכשיו, שבשעה שיאמר לכם לעשות לו את המשכן, יהיו הארזים מתוקנים לכם. מיד עמדו ונטעו ועשו כן".

ולכאורה למה יעקב אבינו טרח כל כך? הרי היו בני ישראל יכולים לקנות עצים?

אלא ידע יעקב אבינו שאם ההתחלה היא בקדושה והיא לשם שמים הוא יצליח ויהיה קיים לנצח, ולכן דרשו חז"ל (יומא עא א) למה נאמר עצי שיטים עומדים שעומדים לעולם, שבשעה שנחרב בית המקדש המשכן לא נחרב, אלא נפתחה האדמה ונבלע המשכן שלם בתוך האדמה.

אלישע בן אבויה

התלמוד ירושלמי מספר (חגיגה ט ב) רבי מאיר הוה יתיב דרש בבית מדרשא דטיבריה [-רבי מאיר היה יושב בבית המדרש של העיר טבריה], עבר אלישע רביה רכיב על סוסייא ביום שובתא, אתון ואמרין ליה הא רבך לבר פסק ליה מן דרשה ונפק לגביה [-עבר אלישע רבו על הסוס ביום השבת, באו ואמרו לרבי מאיר -

רבך בחוץ, עצר רבי מאיר את הדרשה ויצא אליו], א"ל מה הויתה דרש יומא דין [-א"ל אלישע - מה דרשת היום?], א"ל (איוב מב יב) 'וה' ברך את אחרית' וגו' א"ל ומה פתחת ביה? א"ל (איוב מב י) 'ויוסף ה' את כל אשר לאיוב למשנה' שכפל לו את כל ממונו, אמר ווי דמובדין ולא משכחין, עקיבה רבך לא הוה דרש כן אלא (איוב מב יב) 'וה' ברך את אחרית איוב מראשיתו' בזכות מצות ומעשים טובים שהיה בידו מראשיתו, א"ל ומה הויתה דריש תובן? [-שאלו אלישע עוד - ומה דרשת קודם לכן?] א"ל (קהלת ז ח) 'טוב אחרית דבר מראשיתו', א"ל ומה פתחת ביה? א"ל לאדם שהוליד בנים בנערותו ומתו ובזקנותו נתקיימו, הוי טוב אחרית דבר מראשיתו, לאדם שעשה סחורה בילדותו והפסיד ובזקנותו ונשתכר, הוי טוב אחרית דבר מראשיתו, לאדם שלמד תורה בנערותו ושכחה ובזקנותו וקיימה, הוי טוב אחרית דבר מראשיתו, אמר ווי דמובדין ולא משכחין עקיבה רבך לא הוה דרש כן, אלא טוב אחרית דבר מראשיתו בזמן שהוא טוב מראשיתו, ובי היה המעשה אבויה אבא מגדולי ירושלם היה, ביום שבא למוהלינו קרא לכל גדולי ירושלם והושיבן בבית אחד ולרבי אליעזר ולר' יהושע בבית אחד, מן דאכלון ושתון שרון מטפחין ומרקדין, א"ר אליעזר לר' יהושע עד דאינון עסיקין בדידהון נעסוק אנן בדידן [-עד שאלו עוסקים העסקיהם של אכילה שתיה שירה וריקוד, אנו נעסוק בשלנו כלומר בדברי תורה], וישבו ונתעסקו בדברי תורה מן התורה לנביאים ומן הנביאים לכתובים וירדה אש מן השמים והקיפה אותם, אמר להן אבויה - רבותיי, מה באתם לשרוף את ביתי עלי? אמרו לו - חס ושלום, אלא יושבין היינו וחוזרין בדברי תורה מן התורה לנביאים ומן הנביאים לכתובים, והיו הדברים שמחים כנתינתן מסיני והייתה האש מלחכת אותן כלחיכתן מסיני, ועיקר נתינתן מסיני לא ניתנו אלא באש (דברים ד יא) 'וההר בוער באש עד לב השמים', אמר להן אבויה אבא - רבותיי, אם כך היא כוחה של תורה, אם נתקיים לי בן הזה לתורה אני מפרישו, לפי שלא הייתה כוונתו לשם שמים לפיכך לא נתקיימה באותו האיש".

ועוד סיפר אלישע לרבי מאיר, שכשהאימא שלו הייתה מעוברת בו עברה ביום הכיפורים ליד בית של עבודה זרה, והריחה מקורבן החזיר שהקריבו לע"ז ועלה הריח באפה והתאוותה לאכול ממנו, ושאלו את חכמים מה לעשות? ואמרו תלחשו לה ג' פעמים שהיו יום הכיפורים, אם תתפייס טוב ואם לא שיתנו לה לאכול מבשר החזיר, ולחשו לה היום יום הכיפורים ולא נתפייסה ונתנו לה לאכול, ונכנס בשר החזיר בגופה כארס של נחש ומאותו בשר טמא ההתחלה שלי לא הייתה בטהרה.

השיבות שידפס הספר בקדושה

מסופר שבזמנו של הגאון מווילנה היה אדם שנכנס בו דיבוק, ובאו לגר"א ואמר להם תניחו ספר הזוהר על ראשו של אותו אדם ויתרפא, וכך בכל פעם שהייתה נכנסת רוח רעה לתוך גופו של אדם היו מניחים את ספר הזוהר הקדוש מעל גבי ראשו ומיד היה מתרפא, ומסופר שפעם אחת היה אדם שנכנס בו דיבוק והניחו על ראשו את ספר הזוהר ולא נתרפא, באו וסיפרו את המעשה לגאון מווילנה אמר להם תיקחו ספר זוהר שהודפס בבית דפוס אחר, ולקחו והניחו על גבי ראשו של אותו אדם ומיד נתרפא, ושאלו את אותה רוח רעה שנכנסה באותו אדם מדוע לא הפחיד אותה בשעה שהניחו את ספר הזוהר הראשון ולא יצאה מתוך גופו של אותו אדם, אמרה להם אותה רוח - בגלל שספר הזוהר הראשון הודפס בדפוס שמחלל שבת, והדפיסו את הזוהר על נייר שהיה בו חילול שבת, ואילו הזוהר השני הודפס על ידי אנשים שזהירים בשמירת שבת קודש, אמר להם הגר"א רואים אנו שכל דבר תלוי בתחילתו, אפילו ששניהם היו ספר הזוהר הקדוש אבל הספר שתחילתו היה על ידי חילול שבת לא פעל את פעולתו, ללמדנו שכל דבר תלוי ביסוד של הדבר אם היסוד טוב הכל טוב, וכן להיפך אם היסוד לא טוב הרי שאפילו ספר הזוהר לא השפיע כלל.

גדולים מעשי הי"א

הגמרא במסכת בבא מציעא (פה ב) מספרת - "אליהו הוה שכיח במתיבתא דרבי [-אליהו הנביא היה

מצוי בישיבתו של רבי הקדוש ללמוד עימו תורה] יומא חד ריש ירחא הוה נגה ליה ולא אתא [-יום אחד בראש חודש, איחר אליהו הנביא ולא הגיע], א"ל מאי טעמא נגה ליה למר [-שאלו רבי - מפני מה איחרת לבוא?], אמר ליה אדאוקימנא לאברהם ומשינא ידיה ומצלי ומגנינא ליה, וכן ליצחק וכן ליעקב [-אמר לו אליהו הנביא - איחרתי מפני שאני צריך להקים את אברהם אבינו ליטול את ידיו ולחכות שיסיים להתפלל, ורק אחרי שאני מחזיר אותו למנוחתו אני עושה את אותו הדבר ביצחק אבינו וכן ביעקב אבינו], ולוקמינהו בהדי הדדי [-שאלו רבי - מפני מה אין אתה מקים את כולם יחד, אלא רק האחד לאחר השני?], סברי תקפי ברחמי ומייתי ליה למשיח בלא זמניה [-ענה לו אליהו הנביא - משום שבשמים חוששים שאם שלושת האבות יתפללו יחד, הם יפצירו ברחמים ויביאו את המשיח קודם זמנו], א"ל ויש דוגמתן בעולם הזה [-שאל אותו רבי - האם גם בדורנו ישנם אנשים שיש בכוח תפילתם המשותפת להביא ישועה לכלל ישראל?], אמר ליה איכא ר' חייא ובניו [-ענה לו אליהו הנביא - אכן יש כאלו בדורכם, והם רבי חייא ובניו].

גזר רבי תעניתא אחתינהו לר' חייא ובניו [-גזר רבי תענית על הציבור, והעביר לפני התיבה את רבי חייא ובניו], אמר משיב הרוח ונשבה זיקא אמר מוריד הגשם ואתא מיטרא [-והנה מיד כשאמר רבי חייא משיב הרוח נשבה הרוח, ומיד כשאמר מוריד הגשם ירד גשם], כי מטא למימר מחיה המתים רגש עלמא [-כשעמדו לומר מחיה המתים, הזדעזע כל העולם ורצו המתים לקום מקברם], אמרי ברקיעא מאן גלי רזיא בעלמא, אמרי אליהו [-שאלו בשמים - מי גילה בעולם את כוח תפילתם של רבי חייא ובניו? אמרו - זה אליהו הנביא גילה], אתיוהו לאליהו מחיוהו שתין פולסי דנורא [-הביאו את אליהו הנביא לפני בית דין של מעלה, והלקו אותו על כך שגילה את הסוד הזה שישים מלקות בשוט של אש, וציוו עליו לבלבל את תפילתם כדי שלא יקומו המתים קודם זמנם], אתא אידמי להו כדובא דנורא על בינייהו וטרדינהו [-בא אליהו הנביא

למקום שבו התפללו רבי חייא ובניו, ונדמה להם כמו דוב של אש ונכנס ביניהם ובלבל את תפילתם]".

ומספרת שם הגמרא שרבי חייא ובניו זכו שכח תפילתם יהיה כה עצום ורב בזכות מעשיו של רבי חייא, כמו שממשיכה שם הגמרא ומספרת, "כי הוו מינצו ר' חנינא ור' חייא [-כשרבי חנינא ורבי חייא היו מתווכחים בלימודם], אמר ליה ר' חנינא לר' חייא בהדי דידי קא מינצית, ח"ו אי משתכחא תורה מישראל מהדרנא לה מפילפולי [-היה אומר רבי חנינא לרבי חייא - וכי מולי אתה מתווכח? הרי כוחי בתורה כה גדול שאם ח"ו תשתכח התורה מישראל אני יכול בכח פלפולי להחזירה], אמר ליה ר' חייא לר' חנינא, בהדי דידי קא מינצית דעבדי לתורה דלא תשתכח מישראל [-ענה לו רבי חייא - א"כ וודאי שאינך יכול להתווכח כנגדי כיוון שאני עשיתי שהתורה כלל לא תשתכח מעם ישראל], מאי עבידנא אזלינא ושדינא כיתנא, וגדילנא נישבי, וציידנא טבי ומאכילנא בשרייהו ליתמי, ואריכנא מגילתא וכתבנא חמשה חומשי, וסליקנא למתא ומקרינא חמשה ינוקי בחמשה חומשי, ומתנינא שיתא ינוקי שיתא סדרי, ואמרנא להו עד דהדרנא ואתינא אקרו אהדדי ואתנו אהדדי, ועבדי לה לתורה דלא תשתכח מישראל [-ומה עשיתי על מנת שלא תשתכח התורה מעם ישראל? הלכתי וזרעתי כותנה, וארגתי ממנה מלכודות וצדתי באמצעותה צבאים, והייתי מאכיל את בשרם ליתומים, מעורם של הצבאים הייתי מכין מגילות וכתבתי עליהם את חמשת חומשי התורה, אחר כך הייתי הולך לעיר אחת ולומד עם חמישה ילדים כל אחד חומש אחר ועם עוד שישה ילדים כל אחד סדר אחד משישה סדרי משנה שהם תורה שבעל פה, ואמרתי להם - אני ממשיך לעיר אחרת ללמד ילדים נוספים, בינתיים עד שאשוב אליכם בפעם הבאה כל אחד ילמד את שאר הילדים את החלק בתורה שלמדתי עימו, וכך הם היו עושים ומלמדים את חבריהם את מה שלמדו ממני, וכך עשיתי שלא תשתכח התורה מישראל], היינו דאמר רבי, כמה גדולים מעשי חייא [-והוא מה שאמר רבי - כמה גדולים

מעשיו של רבי חייא]".

ויש להבין מפני טרח כל כך רבי חייא עם הכותנה והמלכודות והבשר והמגילות וכו', וכי לא יכל ללכת לסופר סת"ם ולקנות ממנו את חמשת חומשי התורה כתובים על קלף, ולמה לו כל הטרחה הזו?

אלא מבאר הגר"א (הביאו ר' חיים שמואלביץ בשיחותיו מאמר מט) שרבי חייא ידע שעל מנת להצליח במעשיו, הוא חייב שמן ההתחלה כל פעולותיו יהיו מצוה, וכך יצליח ללמד את הילדים ולא ישכחו את תלמודם אלא אדרבה יוכלו ללמד את חבריהם, ולכן טרח כל כך על מנת לתת את בשר הצבאים ליתומים ולקיים בכך מצוות צדקה, וכך התורה שילמד את הילדים הכתובה על עורם של אותם צבאים יהיה כח שלעולם לא ישכחו אותה, וכך לא תשתכח תורה מישראל.

וייקחו לי תרומה

ואומרת התורה (כה ב) "וייקחו לי תרומה", וידועה השאלה של רבינו האלשיך הק' (כה ב), למה נאמר וייקחו לי תרומה, היה צריך לומר ויתנו לי תרומה כי אדם נותן את הצדקה ולא לוקח?

אלא אומר האלשיך הק' (כה ב), אדם יכול לתת צדקה רק כשהוא מבין ויודע שאת כל הכסף הוא הרוויח בזכות בורא עולם, ואם בורא עולם לא היה נותן לו ברכה לא היה מצליח בשום דבר, ואם הכל בזכות הקב"ה הכל שייך לקב"ה, ולכן הקב"ה אמר למשה רבינו לך תגיד לעם ישראל שייקחו משלי שהרי הכל שלי, ואדרבה דווקא מה שנותנים הוא הופך להיות של האדם ולא מה שנשאר ברשותו, וממילא אם האדם נותן הוא למעשה לוקח.

רבי יצחק אברבנאל

מעשה נורא קרה עם השר הגדול רבינו דון יצחק אברבנאל זצ"ל: שהיה איש נבון וחכם בחכמת התורה ובשאר חכמות. היה מדינאי, פילוסוף, רופא ומפרש המקרא. ולאחר מות אביו מילא את מקומו כשר האוצר של מלך פורטוגל.

היה איש תם וישר וירא אלוקים

ומקפיד במצוות קלה כבחמורה ובפרט חיבב מצוות המילה והיה מל תינוקות ומכניסן בבריתו של אברהם אבינו. כראות מלך ספרד כך לקחו לו לשר האוצר ואיש סודו הנאמן וכל כתבי סודותיו היו מסורים בידו, חיבבו וקירבו אליו עד מאוד.

ויקנאו בו השרים הנוצרים וישטמוהו, ויאמרו למלך אתה נותן אימון מלא בשר האוצר היהודי, והבריות מרננים אחריו שאינו טומן ידו בצלחת וכל העושר הרב שלו בא מקופת המדינה בדרכים לא כשרות, עושה עושר שלא במשפט. המלך דחה אותם בקש ולא קיבל את טענותיהם, אך אחר הפצרות רבות ונשנות שהרבו ללחוץ אותו בדבר ואמרו שהוא מחפה על השר היהודי, ובראש המסיתים עמד שר קתולי שמרוב שנאה וקינאה לדון יצחק לא שקט על שמריו עד שהוציא מחשבתו אשר זמם לפועל, והמלך נאלץ לעשות כדברי השרים.

ויקרא אליו את דון יצחק ויאמר לו: כבוד השר הרי אתה יודע שאני נותן בך אמון מלא, אך מה אעשה והשרים לוחצים עלי לבדוק אחריך, לכן אבקשך להגיש בפני הצהרת הון ומס רכוש, אמר השר - את פי המלך לא אמרה, אך תן לי זמן שלושה ימים כדי שאוכל לעיין בניירות ואערוך רשימה מדויקת. אמר המלך: כדברך כן הוא. והשיב לשרים שבעוד שלושת ימים יגיש בפניהם את הדו"ח.

אכן כעבור שלושה ימים שציפו בכיליון עיניים, הגיש את הדו"ח המיוחל ובו היה כתוב שאומדן עושרו מסתכם בכשבע מאות אלף זהובים. כשמוע זאת השרים מילאו פיהם צחוק ואמרו למלך: כבוד המלך רום מעלתו! השר היהודי משטה בך, הרי רק ארמונו בלבד עולה בכפליים מסכום זה שהגיש בפניך, ועוד לו שדות וכרמים ונכסי נדל"ן והשקעות בבנק. הביאו שמאי להעריך את רכושו ואכן אישר את דבריהם, שהחשבון שהגיש שר האוצר אינו מגיע למחצה לשליש ולרביע מנכסיו. ויקצוף המלך מאוד וחמתו בערה בו.

קרא המלך לרבי יצחק ואמר לו - טענה יש לי עליך. מדוע כשביקשתי שתגיש בפני הצהרת הון את חשבון רכושך, הגשת סכום זעום ביחס

לעושרך הרב, ואך שחוק והיתול הוא להאמין בחשבון שהגשת בפני, בשעה שרכושך עולה עשרת מונים על אשר הצהרת? ויענהו רבי יצחק: אדוני המלך ירום הודו! אמנם יש ברשותי הון רב כהנה וכהנה, אך אינני רואה שהוא רכושי לצמיתות, כי הכסף שאדם נכסף אליו נקרא זוזים על שם שהם זזים מאדם לאדם ברצונו ושלא ברצונו. ולפעמים אדם מפסיד את רכושו הן ע"י גניבה, שריפה, מס הכנסה, נפילה בבורסה, הפסד בעסקים וכו'. אם למשל המלך ייתן פקודה להחרים כל רכושי לאוצר המלוכה מי יאמר לו מה תעשה ומי יאמר לו מה תפעל. החשבון שמסרתי להוד מלכותו זהו כסף שהוצאתי מרשותי לצרכי צדקה וחסד, כסף זה הוא שלי ולא יוכל איש ליטלו ממני, הוא גנוז למעלה במרומים. וזו הייתה כוונתי בהצהרת הוני. רואים אנו שמה שיש לאדם באמת הוא רק מה שנתן לצדקה, לכן אמר הקב"ה וייקחו לי תרומה, כי מה שאתה נותן לצדקה הוא שלך לנצח נצחים ואתה לוקח אותו אתך לעולם הבא, אבל שאר הממון שלך אתה לא לוקח אתך לנצח אלא משאיר כאן בעולם הזה.

לתת השיבות למצוות

וכמה שיהודי משתוקק לקיים את המצווה כך המצווה היא יותר חביבה על הקב"ה, וכשיהודי מקיים מצוה אבל לא בהתלהבות ולא בשמחה ולא בזריזות, גם בורא עולם לא שמח במצווה, ודבר זה אנו רואים בפרשת השבוע, שהקב"ה אמר למשה רבינו שיגיד לבני ישראל שכל אחד יתנדב ויתרום לבניית המשכן, והתורה כותבת חמש עשרה סוגים של תרומות שהביאו בני ישראל, ובהתחלה כותבת התורה 'וזאת התרומה אשר תיקחו מאיתם זהב וכסף ונחושת, ותכלת וארגמן ותולעת שני ושש ועזים, ועורות אלים מאודמים ועורות תחשים ועצי שיטים' וכו', ובסוף התורה כותבת (שמות לה ט) 'ואבני שוהם ואבני מילואים לאפוד ולחושן', ולכאורה הרי אותם אבנים היו אבנים יקרות מאוד והיה צריך לכתוב אותם בהתחלה לפני הזהב ומפני מה התורה כתבה אותם בסוף?

אלא אומר המדרש (במד"ר

פי"ב והובא ברש"י שמות לה כז) שהנשיאים הם אלו שהביאו את האבנים היקרות, והם מוזכרים בסוף משום שהנשיאים אמרו שבני ישראל יתרמו ומה שיהיה חסר אנו נשלים, ובסוף בני ישראל תרמו הכל וכשבאו הנשיאים לתת אמר להם משה כבר לא צריך בני ישראל נתנו הכל, וכשראו כך מאוד נצטערו הנשיאים ובסוף משה הסכים לקבל מהנשיאים את האבנים היקרות, ולכן התורה מזכירה אותם אחרונים כדי להראות שהתרומה של הנשיאים הכי פחות חשובה, מכאן אנו לומדים כמה אדם צריך להיות זריז במצוות, כמו שאמרו חז"ל (פסחים ד א) "זריזין מקדימין למצוות".

מעלת העמל

והאור החיים הקדוש (שמות כה ז) כותב עוד תירוץ מדוע נכתבו האבנים הטובות רק בסוף, שאמנם האבנים היו היקרות ביותר במיני התרומה, אך פחותות בחשיבותן הערכית. שכל התרומות באו ע"י טורח ועמל או חסרון כיס של התורם, אבל תרומת אבני השוהם ואבני המילואים, רבי יונתן בן עוזיאל אומר שהגיעו מנהר פישון ומגן עדן. וא"כ, תרומה זו הייתה חשובה פחות לפני הקב"ה, כי באו שלא ע"י טורח ויגיעה, ואף שלא ע"י חסרון כיס, ולכן נמנו בסוף.

וכתוב בגמרא (יומא עה א) שלנשיאים היה יורד ביחד עם המן גם אבנים טובות ומרגליות, ומכיוון שלא טרחו בשבילם אלא קיבלו אותם ביחד עם המן, לכן הקב"ה כתב אותם אחרונים כי העריך יותר את אלו שטרחו, ואפילו שהביאו דבר פחות יקר אבל הם טרחו בשביל להביא ולא בא להם בקלות.

מצוות הצדקה

כמה גדולה מצוות הצדקה עד שאמרו וצדקה תציל ממות.

רבינו הבעל שם טוב אומר שיש שני דברים שמצילים את האדם מן המוות, הדבר הראשון לימוד תורה הגמ' אומרת "תורה מגנא ומצלא" (סוטה כא א) התורה מגינה ומצלת את האדם מכל צרה, והדבר השני שמציל את האדם מן המוות היא מצוות הצדקה כמו שכתוב (משלי י

ב) "וצדקה תציל ממות".

כמה גדולה מצוות הצדקה, שלמה המלך אומר (משלי יט יז) "מלוה ה' חונן דל" מי שנותן צדקה לעני הוא כביכול נותן הלוואה לקב"ה, אומר החפץ חיים שכשנגזר על האדם איזו צרה בשמים עליו או על אשתו או על בניו, הקב"ה אומר לו אני נותן לך נפש תחת נפש, אתה החיית את העני אני אחייה את אשתך ואת בניך.

הגמ' מספרת (שבת קנו ב) על ר' עקיבא שהבת שלו עמדה להתחתן, ובאו החוזים בכוכבים וא"ל הבת שלך אחרי החתונה תמות ושמר רבי עקיבא הדבר בליבו, בלילה לאחר החתונה הורידה הכלה את סיכת הראש שלה ותקעה אותה באחד החורים בכותל, למחרת החתונה קמה הכלה והוציאה את הסיכה מתוך החור בקיר, והנה נמשך ביחד עם הסיכה נחש ארסי שמת מהסיכה שנתקעה בעינו מבלי דעת, מבוהלת הלכה הכלה וסיפרה לאביה רבי עקיבא את הנס שאירע לה שניצלה ממוות, שאלה אביה איזה מעשה טוב נזדמן לך שבזכותו ניצלת? סיפרה הכלה שבשעת החתונה ראתה בפתח האולם עני אחד שהתבייש להיכנס פנימה ולאכול, והלכה ולקחה את מנת האוכל שלה ונתנה אותה לעני, אמר רבי עקיבא הוא מה שאמרו חז"ל (משלי י ב) "וצדקה תציל ממות".

ע"י הצדקה נזכה לחיי העולם הבא

מספרת הגמרא (בבא בתרא י א) "שאל טורנוסרופוס הרשע את ר"ע - אם אלוקיכם אוהב עניים הוא מפני מה אינו מפרנסם? א"ל - כדי שניצול אנו בהן מדינה של גיהינום, א"ל - אדרבה זו שמחייבתן לגיהינום, אמשול לך משל למה הדבר דומה, למלך בשר ודם שכעס על עבדו וחבשו בבית האסורין, וצוה עליו שלא להאכילו ושלא להשקותו והלך אדם אחד והאכילו והשקהו, כששמע המלך לא כועס עליו? ואתם קרוין עבדים שנאמר (ויקרא כה נה) 'כי לי בני ישראל עבדים', אמר לו ר"ע - אמשול לך משל למה הדבר דומה, למלך בשר ודם שכעס על בנו וחבשו בבית האסורין, וצוה עליו שלא להאכילו ושלא להשקותו והלך אדם אחד והאכילו והשקהו, כששמע המלך לא דורון משגר לו. ואנן קרוין

בנים דכתיב (דברים יד א) 'בנים אתם לה' אלוקיכם'".

בזכות שנדרו כסף לצדקה ניצלו

הבן איש חי מספר מעשה באישה שהלכה לטחון קמח, וכשבאה לביתה והכינה לחם בא עני שהיה רעב מאוד ונתנה לו את כל הלחם, והלכה לטחון עוד קמח והטחנה הייתה על יד הים, ואחרי שטחנה את החיטים בדרך חזור באה רוח חזקה והפילה את הקמח למים, ונצטערה מאוד והלכה לישיבה של רבי יוסף אבן מיגאש, ושאלה - רבי, למה הקב"ה עשה לי כך? ותוך כדי דיבור נכנסו כמה סוחרים עם דלי מלא מטבעות זהב לתת תרומה לרבי יוסף אבן מיגאש, וסיפרו שהפליגו באוניה וכשהיו בלב הים נעשה חור בתחתית הספינה והאוניה עמדה לטבוע, ונדרו שאם ינצלו יתרמו דלי של זהב לישיבה ופתאום נסתם החור באופן פלא, א"ל - לכו תבדקו איך נסתם החור, הלכו ובדקו והביאו את אותו שק קמח שנידבק בחור ועל ידו ניצלו בחדי שמים, סיפר להם כל המעשה, ואמר לאישה - כל הדלי עם המטבעות שלך הוא שבזכותך ניצלו.

אם לא יתן לצדקה יפסיד את כספו בדבר אחר

הגמרא אומרת במסכת בבא בתרא (י א) "דרש ר"י ברבי שלום, כשם שמזונותיו של אדם קצובין לו מראש השנה, כך חסרונותיו של אדם קצובין לו מראש השנה", והגמרא מספרת על רבי יוחנן בן זכאי שחלם בראש השנה שהבנים של אחותו שהיו עשירים גדולים יפסידו השנה שבע מאות מטבעות זהב, מיד אחרי ראש השנה בא לבנים של אחותו ואמר להם - ישנה אלמנה שאין לה מה לאכול מיד עמדו ונתנו לה צדקה, למחרת בא רבי יוחנן בן זכאי ואמר להם - יש כלה יתומה שאין איך לחתן אותה עמדו ונתנו צדקה, וכך כל השנה כולה היה בא ר' יוחנן ומבקש צדקה בשביל העניים, עד שהגיע שוב ערב ראש השנה ומתוך כל השבע מאות מטבעות נתנו שש מאות שמונים ושלושה מטבעות לצדקה, והגיעו השליחים של המלך ולקחו אותם לבית הסוהר, בא לבקר אותם רבי יוחנן וא"ל - אל תדאגו,

המלך ייקח ממכם רק שבע עשרה מטבעות, ולמחרת ביקש המלך שבע עשרה מטבעות זהב ושיחררו אותם, והיו דואגים שמא בכל יום יעשה להם המלך כך, ושאלו את רבי יוחנן - איך ידעת שהמלך יבקש רק שבע עשרה מטבעות? א"ל - שנה שעברה בראש השנה חלמתי שהשנה תפסידו שבע מאות מטבעות, ועד ערב ראש השנה רשמתי בפנקס שנתתם שש מאות שמונים ושלושה מטבעות, והיה חסר שבע עשרה מטבעות ולכן ידעתי שזהו הסכום שהמלך יבקש, אמרו לו - רבינו - אם כך ידעת למה לא אמרת לנו את החלום והיינו נותנים הכל לצדקה? א"ל - כי רציתי שתתנו לשם שמים, שאם הייתם יודעים לא הייתם נותנים לשם שמים אלא רק כדי להינצל.

עיקר הצדקה היא בפנים מאירות

ואמרו חז"ל, שעיקר הצדקה היא להראות לעני פנים מאירות, פנים של שמחה, ובגמרא כתובות (קיא ב) נאמר "אמר ר' יוחנן: טוב המלבין שינים לחבירו יותר ממשקהו חלב, שנאמר (בראשית מט יב) "ולבן שנים מחלב", אל תקרי לבן אלא ליבון שינים". ומזה ילמד האדם, שאם נתן לאורח דבר מועט בסבר פנים יפות, שכרו גדול יותר ממי שנתן דבר גדול ללא סבר פנים יפות, שאם נותן צדקה ולא נותן בשמחה הפסיד את המצווה, שעיקר השכר על מצוות הצדקה היא שנותן את הצדקה בשמחה.

מעשה שלמה ואשמדאי

מובא בגמרא (גיטין סח א) שבעת שהיה שלמה המלך עליו השלום בונה את בית המקדש, היה צריך הרבה אבנים למלאכה, אך עם כלי ברזל היה אסור לו לבנות אותו, שנאמר (שמות כ כב) "ואם מזבח אבנים תעשה לי לא תבנה אתהן גזית כי חרבך הנפת עליה ותחללה", אמר לחכמים: איך אעשה את המלאכה הזו בלי כלי ברזל? אמרו לו החכמים: יש בריה אחת משמת ימי בראשית ושמיר שמה, וזה השמיר הביא גם משה לאבני האפוד, שהיה מראה את השמיר הזה על האבנים מבחוץ, והן נבקעות מאליהן.

אמר להם שלמה: ובאיזה מקום

נמצא זה השמיר? אמרו לו: הבא אצלך שד זכר ושד נקבה וכפאם בייסורים, ויאמרו לך איה נמצא השמיר. הביא אותם, ולחצם יחד בייסורים, אמרו לו: אין אנו יודעים איה הוא, רק אפשר שאשמדאי מלך השדים יודע, אמר להם שלמה: ואיה נמצא מלככם שאוכל לכבשו שיאמר לי זאת? אמרו לו: הוא נמצא בהר פלוני, וכרה לו שם בור, ומלאו מים, ומכסה באבן אחת, ונחתם בחותמו, בכל יום הוא עולה לרקיע, ולומד שם בישיבה של מעלה, ויורד אח"כ לארץ ולומד בישיבה של מטה, וכשבא, הולך לבור הזה ובודק את החותם שלו, אם לא נגע אדם בו לגלות בורו, פותח את הבור ושותה מים, ואח"כ מכסהו וחותם אותו בחותמו, והולך לו.

שלח שלמה המלך עליו השלום, את בניהו בן יהוידע אצלו, ונתן לו שלשלת שהיה חקוק עליה שם קדוש, וטבעת שהיה חקוק עליה שם קדוש, וגזות צמר וכדים של יין, והלך לשם בניהו, וחפר לו בור למטה מבורו של אשמדאי, ושפך המים שהיה בבור העליון לתוך בורו התחתון דרך נקב שנקב בשפה שבין שתי הבורות, ולפי שבורו של אשמדאי היה גבוה בהר מקרקעית הבור התחתון לכן כל המים שהיו בבורו נתרוקנו לתוכו מאליהם, ואח"כ סתם את הנקב שעשה בין בורו לבור אשמדאי בגזות צמר, כדי שכאשר ישים יין בבור העליון לא יזוב ממנו לתחתון, וחפר בור למעלה מבורו של אשמדאי ושפך היין לשם, ומלא את שתי הבורות עפר, כדי שלא יבין אשמדאי, ועלה בניהו וישב על האילן,

וכשבא מלך אשמדאי בדק לחותמו ומצאו שלם, פתח את הבור ומצא בו יין ולא רצה לשתות את היין, אבל אח"כ היה צמא מאוד ולא יכל להתאפק ושתה מן היין ונשתכר ונרדם, ירד בניהו מן האילן ובא אצלו, והשליך עליו שלשלת וסגר השלשלת סביב צווארו, שלא יוכל ראשו לצאת, וכשהקיץ משנתו ראה שלשלת על צווארו, והיה משתגע ומתעסק לנתקה הימנו, אמר לו בניהו שם של הקב"ה עליך תיזהר שלא ישבר!

והוליכו בניהו אל שלמה המלך ואמר לו שלמה המלך: אין אני רוצה ממך דבר, רק רוצה אני לבנות את בית המקדש, ונצרך לי השמיר לאבנים, אמור לי איה הוא נמצא? אמר לו: השמיר לא נמסר

לי כי אם לשר הים, ואינו נותנו כי אם לתרנגול הבר, שמאמינו בשבועתו שנשבע לו שיחזיר אליו את השמיר, אמר לו, ומה הוא עושה עמו? אמר לו הוא מביא אותו להרים שאין בהם ישוב של זרעים ואילנות להתפרנס שם, ומניח אותו על ראש ההר, ומתבקע ההר מעט כמו חריץ עד שמשליך שם זרע האילנות, וגדלים שם אילנות ומתפרנס מהם.

בדקו וחפשו עד שהיו בקיאים היכן יש קן של זה התרנגול, ומצאו בנים בקן שלו, כסו את הקן למעלה בזכוכית לבנה, כדי שיראה את בניו בקן ולא יוכל להיכנס אצלם, ויצטרך להשתמש עם השמיר להניחו על הזכוכית למען תבקע הזכוכית, כשבא התרנגול ורצה להיכנס לקנו אל בניו, לא היה יכול להיכנס, הלך והביא את השמיר, והניח אותו על כסוי הזכוכית, צעקו עליו שלוחיו של שלמה המלך בקול, השליך את השמיר, ולקחו הם את השמיר, הלך התרנגול וחנק את עצמו, לפי שעבר על השבועה, שנשבע לשר הים.

אחרו ועכבוהו לאשמדאי אצל שלמה המלך עד שבנה את בית המקדש, יום אחד היה שלמה המלך עומד אצל אשמדאי יחידי, אמר לו כתוב (במדבר כג כב) "כתועפות ראם לו", ואמרנו: כתועפות - אלו מלאכי השרת, ראם - אלו השדים, מהו גדולתכם שנשתבח בכם הקב"ה יותר מאתנו?, אמר לו אשמדאי: קח את השלשלת ממני, ותן לי טבעתך ואראך לך את גבורתי. לקח שלמה את השלשלת ממנו ונתן לו טבעתו. באותה שעה גבר אשמדאי על שלמה ולקח ממנו את בגדיו, ומלך על מלכותו במקומו ודחהו ארבע מאות פרסאות. ועל אותה שעה אמר שלמה המלך בספרו קהלת (א ג) "מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש".

והיה שלמה מחזר על הפתחים, ובכל מקום שבא אמר: אני שלמה מלך ישראל וכשבא אצל הסנהדרין, אמרו וכי שוטה יחזיק תמיד לומר דבר אחד של שטות? אמרו לבניהו: בזמן באחרון המלך קרא לך לבוא אליו? אמר להם לא, שאלו את נשותיו כאשר הוא בא אצלכם, הוא יחף? אמרו להם לא, הוא בא אצלנו כשהוא עם גרביים, אמרו סנהדרין אם כך הוא, אז זה שד, שרגליו של שד דומות לשל תרנגול, ובגלל זה הוא בא עם גרביים, הביאו לשלמה ונתנו

לו טבעתו שחקוק עליה שם, וכשנכנס שלמה למלכותו ראה אותו אשמדאי ופרח ממנו, ואף על פי כן נשאר לו פחד ממנו, וזהו שכתוב (שיר השירים ג ז) "הנה מיטתו שלשלמה, ששים גיבורים סביב לה מגברי ישראל", ע"כ.

ועל אותו הזמן ששלמה המלך היה בגלות אמר - "טוב ארוחת ירק ואהבה שם משור אבוס ושנאה בו" (משלי טו יז), שהמדרש (מדרש משלי טו) מספר שבאותו זמן ששלמה המלך ירד מכיסא מלכותו היה מחזר על הפתחים לבקש צדקה, ויום אחד פגש אדם עשיר את שלמה המלך, ואמר לו בוא תאכל אצלי בבית, הלך העשיר ושחט עבורו שור אבוס והגיש את בשרו לפני שלמה המלך, כשהתחיל שלמה המלך לאכול אמר לו העשיר - אני זוכר שפעם היית מלך ותראה את מצבך היום שאתה עני ואביון, מיד התחיל שלמה המלך לבכות ומרוב צער לא היה יכול לאכול, קם שלמה המלך והלך.

למחרת פגש אדם עני את שלמה המלך ואמר לו בוא תאכל אצלי בבית, אמר לו שלמה המלך - אתה רוצה לעשות לי מה שעשה לי העשיר אתמול? אמר לו העני - אני אין לי כסף ואין לי בשר, יש לי רק כמה ירקות ומהם אעשה לנו סעודה, אמר לו שלמה המלך אבוא איתך, בא שלמה המלך לביתו של העני והעני הגיש לפניו ירקות, ואמר לשלמה המלך - אל תדאג הרי וודאי שאתה עוד תחזור להיות מלך, כי הקב"ה הרי נשבע לדוד אביך שרק מזרעו יהיו המלכים בעם ישראל, כמו שנאמר בפסוק (תהלים קלב יא) "נשבע ה' לדוד אמת לא ישוב ממנה, מפרי בטנך אשית לכיסא לך", ועקב דברי הנחמה והעידוד שאמר לו אותו העני, ארוחת הירקות הפשוטה הייתה חביבה עליו יותר מהארוחה המפוארת של בשר השור האבוס.

וכשחזר שלמה המלך לכיסא מלכותו ישב וכתב את הפסוק הזה (משלי טו יז) "טוב ארוחת ירק ואהבה שם משור אבוס ושנאה בו", טובה ארוחת הירק שאכלתי אצל העני ו'אהבה שם', שאמר לי דברי עידוד ונחמה, יותר משור אבוס שאכלתי אצל העשיר שאמר לי דברים שהיה לי בהם צער.

הילולת הצדיקים

יש מצווה גדולה לספר בשבח הצדיקים, שעל ידי שמספרים בשבח הצדיקים מורידים ישועות גדולות לעולם ומקרבים את ביאת המשיח, ובשבת קודש הקרובה יחול יום ההילולא של שני צדיקים גדולים שנפטרו בא' באדר ונדבר קצת בשבחם.

רבי אברהם אבן עזרא

הראשון היה לפני כשמונה מאות וחמישים שנה והוא רבנו הקדוש רבי אברהם אבן עזרא.

רבי אברהם אבן עזרא היה בספרד ונדד להרבה מאוד מדינות ולהרבה מאוד קהילות בעולם, הגיע לאפריקה ולאירופה עד שהגיע לארץ ישראל ונקבר בה.

רבי אברהם אבן עזרא הוא אחד מגדולי המפרשים על התורה והיה צדיק גדול ותלמיד חכם גדול, וחיבר הרבה מאוד ספרים.

הרמב"ם כותב באיגרת לבנו - בני, לא תלמד משום אדם רק מרבי אברהם אבן עזרא שהוא פירוש מדויק מאוד.

וגם היה משורר גדול שכתב הרבה מאוד פיוטים, את הפיוט שאנו אומרים בכניסת יום הכיפורים "לך אלי תשוקתי" חיבר אותו רבי אברהם אבן עזרא, וכן הפיוט שכל יהודי שר ביום שבת קודש על שולחן שבת "כי אשמרה השבת אל ישמרני".

נפטר בגיל שבעים וחמש, ולפני שנפטר כתב על עצמו ונתן רמז ואברהם בן חמש ושבעים שנה בצאתו מחרן, בצאתו מחרון האף של העולם.

הרב הקדוש רבי אברהם אבן עזרא היה גאון גדול בתורה ומשורר גדול והיה חתנו של רבי יהודה הלוי, ומסופר על האבן עזרא שהיה עני מרוד ולרבי יהודה הלוי הייתה בת גדולה שעדיין לא התחתנה, ויום אחד באה אשתו של רבי יהודה הלוי, והיה הצדיק באמצע לימודו ואמרה לו אשתו - מתי הבת שלנו תתחתן? אמר לה רבי יהודה הלוי האיש הראשון שיבוא לביתנו הוא יהיה החתן, וכששמעה כך אשתו התחילה

לבכות כי לא ידעה מי עלול להגיע לביתם ומי הוא יהיה, ובדיוק באותו היום נשכר רבי אברהם אבן עזרא להיות הפועל של אותו גוי שהיה מביא להם חלב בכל יום, וכשנכנס לביתו של רבי יהודה הלוי שאלה אותו אשתו של רבי יהודה הלוי מה מעשיו? ואם הוא תלמיד חכם? ורבי אברהם אבן עזרא מרוב ענוותנותו אמר שהוא לא תלמיד חכם אלא פועל פשוט והצטערה מאוד, אבל אמרה מכיוון שבעלה נדר שמי שיכנס ראשון לבית הוא יהיה החתן לבתה, לכן הציעה לו את ביתה והסכים ועמדו והתחתנו, ורק לאחר שעבר זמן התגלתה לכל גאונותו של האבן עזרא.

רבי אברהם אבן עזרא כל ימיו היה בעניות גדולה מאוד, ומסופר על הרמב"ם שהיה בן דורו והיה עשיר גדול, והיה לו צער איך רבי אברהם אבן עזרא שהוא גדול בתורה וחי בעניות, לכן שלח לו הרמב"ם סכום כסף גדול במתנה, ושלח לו רבי אברהם אבן עזרא את הכסף בחזרה ואמר לו כתוב (משלי טו כז) "שונא מתנות יחיה", וכשראה הרמב"ם כך שלא רצה רבי אברהם אבן עזרא לקבל ממנו את הכסף במתנה, שלח הרמב"ם שישימו את הכסף בפתח הבית של רבי אברהם אבן עזרא, וכשיצא בבוקר מהבית לתפילה ימצא את הכסף, ובאותו בוקר חשב רבי אברהם אבן עזרא לעצמו כמה אדם צריך להודות לקב"ה שנתן בו את כח הראיה, ולכן כשמברך כל בוקר ברוך אתה ה' פוקח עיוורים צריך לברך בכוונה גדולה, ולכן רבי אברהם אבן עזרא שם מטפחת על העיניים שלו ויצא מביתו כשהמטפחת מכסה את העיניים שלו, ואמר שכשהוא יגיע לבית הכנסת הוא יוריד את המטפחת וירגיש איך העיוור מרגיש, ועכשיו הקב"ה פקח את העיניים שלו מחדש וכך יברך בכוונה את ברכת פוקח עיוורים, ויצא רבי אברהם אבן עזרא מהבית עם המטפחת על העניים ולא ראה את הכסף שהיה מונח בפתח הבית, וכשהגיע לבית הכנסת שאלו אותו האם מצאת את הכסף? ואמר שלא כי שם מטפחת על עיניו והבינו שמן השמים רוצים שיישאר עני.

וכל מה שניסה לא הצליח, עד שאמר על עצמו אם אני אמכור נרות השמש לא תשקע, ואם אני אמכור תכריכים אף אדם לא ימות.

זכותו תגן עלינו

הרב שבתאי הכהן הש"ך

וכן בשבת קודש הקרובה א' באדר יחול יום ההילולא של הרב רבי שבתאי הכהן המכונה ש"ך, על שם הספר שלו שפתי כהן שהוא חיבור עמוק מאוד על דברי מרן השולחן ערוך וניפטר לפני כשלוש מאות וחמישים שנה.

הוא היה גאון גדול בתורה והיה תלמיד של הרב המגלה עמוקות הרב הקדוש רבי נפתלי כץ, וכבר כשהיה בגיל עשרים וארבע חיבר את החיבור שלו שפתי כהן וכל גדולי הדור נתנו הסכמה לספר שלו, וכן עוד הרבה ספרים עמוקים מאוד.

ומסופר שבשעה שחיבר את ספרו על שולחן ערוך חושן משפט התפרסמו ספריו מאוד, אך למרות שספריו התפרסמו את הש"ך עצמו לא הכירו, ומסופר שפעם אחת היה לש"ך דין ודברים עם יהודי פשוט אחד, ורצה אותו יהודי לתבוע את הש"ך לדין תורה, ואמר אותו יהודי לש"ך שהוא לא מסכים ללכת לבית הדין שבעיר, כי כאן כולם יודעים מי הוא הש"ך ואם יעמידו את הצדיק מול אדם פשוט וודאי יכריעו לטובת הצדיק, ולכן ביקש מהש"ך שילכו לעיר רחוקה ששם לא הכירו את הש"ך, והלכו שניהם ועמדו לפני הדיינים וכל אחד אמר את טענותיו, והש"ך טען טענות חריפות מאוד עד שהדיין נטה לפסוק שהדין עמו, ואמר הדיין אני אעיין בכמה ספרים ואחזור לפסוק את הדין, ויצא הדיין ועיין באיזה ספר וכשחזר דחה את כל טענותיו של הש"ך, ושוב טען הש"ך כמה טענות ונכנס הדין לחדרו ועיין בספר ויצא ודחה את כל טענותיו, עד שבסופו של דבר פסק לטובת היהודי הפשוט כנגד הש"ך, ואמר הדיין יש ספר שיצא לא מזמן והסכימו על הספר הזה כל גדולי הצדיקים, ושם הוא דוחה את כל הטענות שלך, שאל אותו הש"ך באיזה ספר מדובר? ענה לו הדיין מדובר בספר הקדוש 'שפתי כהן' על השולחן ערוך, וכששמע כך הש"ך התחיל לבכות ואמר - עתה אני מבין את דברי חכמים שכל הנגעים האדם רואה מחוץ מנגעי עצמו, שהרי אני עצמי כתבתי את הדין הזה ואף על פי כן הפכתי הכל כדי לזכות את עצמי.

הש"ך חי בתקופה קשה מאד לעם ישראל. היו אלה ימים של מרידות ומלחמות קשות באזור מגוריו. במהלך מרידות אלו פרצו פרעות קשות ביהודים, הידועות עד היום בתואר 'פרעות ת"ח ות"ט'.

ומסופר שאשתו של הש"ך נפטרה עליו בצעירותו, והותירה לו ילדה קטנה הקרויה אסתר. והנה, אף אסתר הקטנה חלתה קשות, וקדחה מחום, עד אשר הגיעה לשערי מוות. ישב הש"ך ליד מיטתה, ובאותו זמן ישב והגה בקול בסוגיית 'תקפו כהן'.

והנה, קול נשמע בעיר - הקוזקים באים. נטל הש"ך את אסתר בידיו, עטפה בשמיכה, ונס על נפשו אל היער שמחוץ לעיר. ביער, ניסה הש"ך להקשיב לנשימות ביתו, אך נוכח לחרדתו שהנשימות פסקו. הבין הש"ך, שבתו ל"ע נפטרה בעקבות המחלה הקשה והמנוסה.

לפתע, שמע קול פרסות סוסים שועטים לכיוונו. הוא ניסה להימלט במהירות, אך גופת ביתו הכבידה עליו. פיקוח נפש דוחה כבוד המת, ומחוסר ברירה הוא הניח את הגופה בצד הדרך, וברח מהמקום. היו אלה סוסיו של מלך פולין, ולא של הקוזקים, והמלך מצא מיד את הגופה. רופאו האישי, זינק מהמרכבה, והצליח לעורר את הילדה ולהשיבה לחיים.

אסתר הובאה לארמון המלך, ושם אומצה על ידיו כדי לארח לחברה לביתו הנסיכה, שהייתה בת גילה. משפחת המלוכה ניסתה להשפיע עליה להמיר את דתה, אך הילדה שמרה במסירות על מצוות היהדות, ולא התגאלה במאכלות אסורים, ויום אחד ביושבם עם האומנת שלהם בחצר הארמון הצילה אסתר את בת המלך מנחש ארסי שעמד להכישה.

כשגדלה והפכה לנערה צעירה, פרצה שריפה בארמון, ויושביו נמלטו ממנו. אסתר ניצלה את ההזדמנות, ונמלטה מהמקום במטרה לשוב לחיק עמה, בדרך לא דרך הגיעה אסתר לקהילה יהודית, והתחתנה עם אחד מבני הקהילה בשם רבי מנחם.

אחרי כמה זמן חתן המלך גזר גזירה על יהודי העיר ווילנא, לשלם סכום גדול של כסף למלכות ואם לא יגרשו כל היהודים, ולא היה ליהודים סכום כל כך גדול של כסף כדי לשלם, עד

שיום אחד שמעה אסתר אשתו של רבי מנחם את הגזירה ואמרה - אני אלך לבת המלך ואדבר אתה, והלכה אליה ואמרה לה אני אסתר שגדלתי אתך, וביקשה ממנה שתדאג לבטל את הגזירה מעל היהודים ומרוב שהייתה אוהבת אותה מיד דאגה לבטל את הגזרה, והגזרה התבטלה והייתה שמחה גדולה אצל יהודי העיר ווילנא.

בינתיים הרב השפתי כהן היה עובר ממקום למקום, ופעם אחת הגיע הש"ך לעיר ווילנא והתארח אצל ביתו, ובאחד הימים למד בבית בקול את סוגיית 'תקפו כהן' שלמד בלילה האחרון שהיו ביחד, ומיד היא זיהתה את אבא שלה ואמרה לו - אבא זו אני הבת שלך וסיפרה לו כל מה שעבר עליה.

וכששמע הש"ך את כל מה שעברה ואיך התבטלה הגזירה מעל היהודים, אמר הרב השפתי כהן בתי דעי לך שכל זאת עשה הקב"ה, כי ראה שעתידה להיות גזירה על יהודי העיר הזו, וסיבב הקב"ה שהמלך יעבור בדיוק באותו מקום, וייקח אותך ותגדלי בבית המלך ותצילי את בת המלך כדי להקדים רפואה למכה.

וידוע שלאורך כל הדורות הגויים היו מעלילים על היהודים, שמשתמשים בדם של נוצרים לאפות מצות בחג הפסח.

ובזמנו של הש"ך נמצאה גופה של ילד גוי בערב פסח ולידה סכין, ומיד הגויים העלילו על היהודים שהם רצחו את הילד, לאחר בירור קצר התברר שאותה סכין שייכת לרב השפתי כהן, ונעשה רעש גדול בעיר שהסכין שנמצאה ליד גופת הילד שייכת לרב של היהודים, ומיד לקחו את הרב לבית הסוהר.

מיד התאספו כל היהודים ושכרו עו"ד שייצג את הרב, והעו"ד ניפגש עם הרב והציע לרב לכפור שהסכין שייכת לו כי אין ראיה שהסכין שייכת בבירור לרב, אבל הרב לא הסכים ואמר - אני לא אשקר, הסכין שייכת לי אבל לא רצחתי את הילד וגם אני לא יודע מי רצח את הילד, וכשראה העו"ד שהרב לא מסכים לכפור שהסכין לא שייכת לו התפטר ולא הסכים לייצג את הרב.

ובאו כל ראשי הקהילה היהודית וניסו לשכנע את הרב ולא הצליחו,

ואמר להם - אני לא משקר ולא אוציא דבר שקר מפי.

ובתחילת המשפט שאל השופט את הרב - האם אתה מודה שהסכין שלך? א"ל - כן, אני מודה שהסכין שייכת לי, א"ל השופט - דע לך שאין לנו ראיה שהסכין שלך ואתה יכול לכפור בזה, האם בכל זאת אתה מודה שהסכין שלך? א"ל - כן - אני מודה שהסכין שלי.

ובא עד להעיד שהסכין שייכת בברור לרב השפתי כהן, ושאל השופט את העד - האם ראית את הסכין הזו? אמר לו - לא, לא ראיתי אני הייתי משרת בבית של הרב ומכיר הייתי את כל הסכינים בבית של הרב, ויש בידי סימן מובהק כי גם הסכין הזו היא מהבית של הרב, כי בכל סכיני הרב יש חריץ קטן בראשם, השופט ציווה להביא את הסכין, ובאמת היה חריץ קטן בראש הסכין.

מיד קם הרב ואמר - עד עכשיו לא ידעתי מי הרוצח, עכשיו אני יודע בבירור מי הרוצח, העד הזה הוא הרוצח שרצח את הילד, והראיה בואו אל ביתי וראו כי בכל הסכינים שלי אין חריץ, ורק בסכין הזו ששימשה את הרוצח יש חריץ, ואיך ידע זאת העד הרי הוא טען שלא ראה את הסכין הזו, וחקרו ודרשו והתגלה שהוא הרוצח.

יהי רצון שזכות הצדיקים הללו וזכות חודש אדר הקדוש, תעמוד לכל שומעי וקוראי השיעור היקרים וכל עם ישראל, לזכות בכל מילי דמיטב ולשמחה אמתית בתוך הלב, שמחה של מצוה ושמחה של תורה, בחודש אדר ובכל השנה כולה. אמן.

השיעור השבועי

מפי מורינו ורבינו בנם של קדושים האדמו"ר

הרב שמואל שמעון טולידאנו שליט"א

שיתקיים בעזרת ה' יתברך
במוסדות התורה והחסד **בית מאיר**

העצמאות 39
רובע הסיטי
אשדוד

ביום שלישי
ז' אדר
28.02.2023

בשעה
20:45
בדיוק!

הציבור מוזמן להשתתף